

Agata Wiśniewska

Okres wpływów rzymskich i wędrówek ludów na obszarze tzw. grupy barckiej

Praca doktorska napisana pod kierunkiem: dr hab. Pawła Szymańskiego, prof. UW

Streszczenie

Przedmiotem dysertacji jest analiza kulturowo-chronologiczna terenu pogranicza Mazursko-Natangijskiego w okresie wpływów rzymskich i wędrówek ludów, tj. od I po VII wiek n.e. Obszar ten stanowił w tym czasie teren pogranicza między rozwijającą się na północy kulturą Dollkeim-Kovrovo, a kulturą bogaczewską, zastąpioną w rozwiniętej fazie okresu wędrówek ludów przez grupę olsztyńską, na południu. Obejmuje on w przybliżeniu północną część obecnego powiatu mrągowskiego, powiat kętrzyński i przylegający do niego południowy skraj obwodu Kaliningradzkiego. Głównym celem pracy jest weryfikacja tezy C. Engla i W. La Bauma z lat 30. XX wieku o istnieniu w tym miejscu odrębnej jednostki kulturowej – tzw. „grupy barckiej”.

Praca została podzielona na dziewięć głównych rozdziałów. W pierwszych czterech rozdziałach zarysowano cel, zakres terytorialny, środowisko geograficzne, historię badań oraz pokrótce omówiono dostępne zbiory. W rozdziale piątym – Analiza materiałów przeprowadzono kulturowo-chronologiczną analizę wszystkich znanych mi z tego terenu zabytków, które podzielono na – ozdoby (zapinki, szpile, bransolety i naszyjniki, pierścionki, zawieszki i wisiorki, paciorki oraz inne), elementy pasa, narzędzia i przybory, uzbrojenie, części rzędu końskiego i oporządzenie jeździeckie, importy rzymskie, ceramikę oraz inne przedmioty. W rozdziale szóstym omawiam chronologię tych znalezisk. Omawiany okres został podzielony na dziesięć głównych faz chronologicznych I-X obejmujący okres odpowiadający fazom B₁-E₃ według chronologii interregionalnej. Rozdział siódmy poświęcono omówieniu obrządku pogrzebowego. Wynikające z przedstawionej w rozdziałach 5, 6 i 7 wnioski omówiono w rozdziale ósmym, w którym przedstawiono rozwój osadnictwa na terenie tzw. „grupy barckiej” w wydzielonych wcześniej fazach chronologicznych i porównano go z rozwojem osadnictwa kultur Dollkeim-Kovrovo i bogaczewskiej oraz grupy olsztyńskiej. W rozdziale dziewiątym, krótko podsumowano wnioski płynące z analizy. Do analizy dołączono katalog wszystkich znanych mi z tego rejonu stanowisk i znalezisk (rozdział 12).

Przeprowadzona analiza kulturowo-chronologiczna obszaru gdzie rejestrowane miały być cmentarzyska tzw. „grupy barckiej” wykazała, że odrębne ugrupowanie kulturowe nigdy

tu nie funkcjonowało. Brak tu elementów, które mogłyby być charakterystyczne tylko dla tego obszaru zarówno w zakresie ceramiki, zabytków wydzielonych jak i obrządku pogrzebowego.

Rytm przemian kulturowych w okresie wpływów rzymskich i wędrówek ludów na terenie „grupy barckiej” odpowiada procesom obserwowanym w tym czasie na obszarze Sambii i Mazur. W mikroskali obserwowane są tu wszystkie widoczne na obszarze Mazur i Sambii zmiany kulturowe począwszy od pojawienia się najpierw kultury bogaczewskiej, a w później kultury Dollkeim-Kovrovo przez przesunięcie się ciężaru osadnictwa bogaczewskiego na południe i jej upadek u schyłku okresu wpływów rzymskich oraz pojawienie się grupy olsztyńskiej i stopniowy zanik kultury Dollkeim-Kovrovo, wraz z ekspansją ludności sambijskiej w kierunku Wysoczyzny Elbląskiej. Obserwowane zmiany kulturowe na cmentarzyskach nie są jednak najpewniej związane z wymianą ludności, a z przyjmowaniem nowych (najsilniejszych w danym czasie) wzorców kulturowych przez tą samą grupę ludności.

Jedyny okres względnej unifikacji kulturowej widoczny jest w krótkim odcinku wczesnego okresu wędrówek ludów między zanikiem kultury bogaczewskiej, a pojawieniem się grupy olsztyńskiej, kiedy to na wszystkich funkcjonujących w tym okresie cmentarzyskach rejestrowane są obiekty, które można wiązać z kulturą Dollkeim-Kovrovo. „Grupa barcka” jest więc bardziej wyrazem stanu badań z lat 30 XX wieku niż oddaniem rzeczywistych podziałów kulturowych.